

શ્રી
રામલીલા

નાટકનાં ગાયનો.

છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર
બુકસેમર મહાદેવ રામચંદ્ર ભગપ્રે.

અમદાવાદ—અમદાવાદ.

(અર્થ દ્રશ્ય પ્રવાચન રાખ્યા છે.)

અમદાવાદ શાહપુર નરી પોળમાં આવેલા
શ્રી 'પ્રજ્ઞાહિતાર્થ' મુદ્રાલય ' માં
પટેલ, ડાહ્યાભાઈ દલપતરામે છાપી.

સંવત ૧૯૭૨.

સને ૧૯૧૬.

આવૃત્તિ પ્રીત.

પ્રત ૨૦૦૦

દીપ્ત ૪ આના.

[illegible]

1805-1806 1807-1808 1809-1810 1811-1812 1813-1814 1815-1816 1817-1818 1819-1820 1821-1822 1823-1824 1825-1826 1827-1828 1829-1830 1831-1832 1833-1834 1835-1836 1837-1838 1839-1840 1841-1842 1843-1844 1845-1846 1847-1848 1849-1850 1851-1852 1853-1854 1855-1856 1857-1858 1859-1860 1861-1862 1863-1864 1865-1866 1867-1868 1869-1870 1871-1872 1873-1874 1875-1876 1877-1878 1879-1880 1881-1882 1883-1884 1885-1886 1887-1888 1889-1890 1891-1892 1893-1894 1895-1896 1897-1898 1899-1900 1901-1902 1903-1904 1905-1906 1907-1908 1909-1910 1911-1912 1913-1914 1915-1916 1917-1918 1919-1920 1921-1922 1923-1924 1925-1926 1927-1928 1929-1930 1931-1932 1933-1934 1935-1936 1937-1938 1939-1940 1941-1942 1943-1944 1945-1946 1947-1948 1949-1950 1951-1952 1953-1954 1955-1956 1957-1958 1959-1960 1961-1962 1963-1964 1965-1966 1967-1968 1969-1970 1971-1972 1973-1974 1975-1976 1977-1978 1979-1980 1981-1982 1983-1984 1985-1986 1987-1988 1989-1990 1991-1992 1993-1994 1995-1996 1997-1998 1999-2000 2001-2002 2003-2004 2005-2006 2007-2008 2009-2010 2011-2012 2013-2014 2015-2016 2017-2018 2019-2020 2021-2022 2023-2024 2025-2026 2027-2028 2029-2030 2031-2032 2033-2034 2035-2036 2037-2038 2039-2040 2041-2042 2043-2044 2045-2046 2047-2048 2049-2050 2051-2052 2053-2054 2055-2056 2057-2058 2059-2060 2061-2062 2063-2064 2065-2066 2067-2068 2069-2070 2071-2072 2073-2074 2075-2076 2077-2078 2079-2080 2081-2082 2083-2084 2085-2086 2087-2088 2089-2090 2091-2092 2093-2094 2095-2096 2097-2098 2099-2100 2101-2102 2103-2104 2105-2106 2107-2108 2109-2110 2111-2112 2113-2114 2115-2116 2117-2118 2119-2120 2121-2122 2123-2124 2125-2126 2127-2128 2129-2130 2131-2132 2133-2134 2135-2136 2137-2138 2139-2140 2141-2142 2143-2144 2145-2146 2147-2148 2149-2150 2151-2152 2153-2154 2155-2156 2157-2158 2159-2160 2161-2162 2163-2164 2165-2166 2167-2168 2169-2170 2171-2172 2173-2174 2175-2176 2177-2178 2179-2180 2181-2182 2183-2184 2185-2186 2187-2188 2189-2190 2191-2192 2193-2194 2195-2196 2197-2198 2199-2200 2201-2202 2203-2204 2205-2206 2207-2208 2209-2210 2211-2212 2213-2214 2215-2216 2217-2218 2219-2220 2221-2222 2223-2224 2225-2226 2227-2228 2229-2230 2231-2232 2233-2234 2235-2236 2237-2238 2239-2240 2241-2242 2243-2244 2245-2246 2247-2248 2249-2250 2251-2252 2253-2254 2255-2256 2257-2258 2259-2260 2261-2262 2263-2264 2265-2266 2267-2268 2269-2270 2271-2272 2273-2274 2275-2276 2277-2278 2279-2280 2281-2282 2283-2284 2285-2286 2287-2288 2289-2290 2291-2292 2293-2294 2295-2296 2297-2298 2299-2300 2301-2302 2303-2304 2305-2306 2307-2308 2309-2310 2311-2312 2313-2314 2315-2316 2317-2318 2319-2320 2321-2322 2323-2324 2325-2326 2327-2328 2329-2330 2331-2332 2333-2334 2335-2336 2337-2338 2339-2340 2341-2342 2343-2344 2345-2346 2347-2348 2349-2350 2351-2352 2353-2354 2355-2356 2357-2358 2359-2360 2361-2362 2363-2364 2365-2366 2367-2368 2369-2370 2371-2372 2373-2374 2375-2376 2377-2378 2379-2380 2381-2382 2383-2384 2385-2386 2387-2388 2389-2390 2391-2392 2393-2394 2395-2396 2397-2398 2399-2400 2401-2402 2403-2404 2405-2406 2407-2408 2409-2410 2411-2412 2413-2414 2415-2416 2417-2418 2419-2420 2421-2422 2423-2424 2425-2426 2427-2428 2429-2430 2431-2432 2433-2434 2435-2436 2437-2438 2439-2440 2441-2442 2443-2444 2445-2446 2447-2448 2449-2450 2451-2452 2453-2454 2455-2456 2457-2458 2459-2460 2461-2462 2463-2464 2465-2466 2467-2468 2469-2470 2471-2472 2473-2474 2475-2476 2477-2478 2479-2480 2481-2482 2483-2484 2485-2486 2487-2488 2489-2490 2491-2492 2493-2494 2495-2496 2497-2498 2499-2500 2501-2502 2503-2504 2505-2506 2507-2508 2509-2510 2511-2512 2513-2514 2515-2516 2517-2518 2519-2520 2521-2522 2523-2524 2525-2526 2527-2528 2529-2530 2531-2532 2533-2534 2535-2536 2537-2538 2539-2540 2541-2542 2543-2544 2545-2546 2547-2548 2549-2550 2551-2552 2553-2554 2555-2556 2557-2558 2559-2560 2561-2562 2563-2564 2565-2566 2567-2568 2569-2570 2571-2572 2573-2574 2575-2576 2577-2578 2579-2580 2581-2582 2583-2584 2585-2586 2587-2588 2589-2590 2591-2592 2593-2594 2595-2596 2597-2598 2599-2600 2601-2602 2603-2604 2605-2606 2607-2608 2609-2610 2611-2612 2613-2614 2615-2616 2617-2618 2619-2620 2621-2622 2623

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાશિદ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૬૪૮ વર્ગિક

પુસ્તકનું નામ રામ ભાભા ના ગાયનો

વિષય ૬ : ૨-૪

રામલીલાના ગાયનો

સુત્રધાર— (ભગીને ગોપાળલાલ પંખી વન બોલે)—રાગ.

નમન નમન જગતપતિ, અમુરકુળ સંહારી;
અમુરકુળ સંહારી પ્રભુ, સુર સદાયકારી— નમન.
અર્ધ અંગ, લક્ષ્મી સંગ, વિરાળે છે વામ ઉછંગ;
ગયન સાગરે ભુજંગ, શંખ ચક્ર ધારી— નમન.
દીવ્ય નિવ્રત દીપે ભાત, કંઠ શોભે ગુન્નમાળ;
પદ્મનાભી સુવિશાળ, મોર મુકુટ ધારી— નમન.
શાન્તિકાર, વિશ્વાધાર, લક્ષ્મી કાન્ત, કીરતાર;
વન્દન વિભુ વારંતાર, અખંડ પ્રભુચારી— નમન.

સુત્રધાર તથા નટી—

(ચાલો સાહેલો ૨) ભુવનેશ્વરીનાં સૌંભગીને દક્ષાન કરીએ—રાગ.
આપો પ્રભુજી (૨) વિજય અમોને આ શુભ કૃતિમાં પ્રેમ ધરી,
પ્રેમ ધરીને, વિજય કરીને, ઘો અમ જીવન સફળ કરી.
રામલીલા શાંતિ કરનારી, છે ભગવીએ જન હિતકારી,
રામ સમા રામજ્યો થાએ, સીતા સમ થાએ સૌં નારી.
એ અમ ઇચ્છા પૂર્ણ કરો, મન મોદ ભરો,

વિભુ હે ! અમુરારી. આપો.

(ખાઓ મીઠા આ મેવા તમે સડે મીઠા આ મેવા. એ રાગ)

અવણુ—કરો માત પિતા સેવા, કરો સૌ માતપિતા સેવા.

છે ઉત્તમ તે મેવા, કરો સૌ માતપિતા સેવા.

આ દુનિયામાં અનહદ સુખને, લેવા ને ધારો.

માતપિતાની સેવા કરો શુભ, ચારિત્રઅવધારો.

આશી અસન તેથી દેવા,

કરો સૌ.

માતપિતા સેવા, કરો સૌ માતપિતા સેવા;
મીઠા મીઠા તે મેવા, કરો સૌ માતપિતા સેવા.

અવલુ—

ગીતિ.

માતપિતાને કનડો, અન્ય પુન્યમાં પ્રજ્વલે જો થાએ,
વિશ્વળ પુન્ય તે : છતે રૌ રૌ નરક તણો નિવાસીથાએ.

દર્શન—

ગજલ.

અરે નાદાન ! મૃગ મરતાન, બહુ ભટકાવ્યો સૌ રાન;
હવે નહિ હું તને છોડું, હવે હું વ્યર્થ નહિ દોડું !
બધાએ છંદગીની દાઝ, અરે હું કાઢી નાખું આજ,
છોડું આણો સુણ સુણદો, કરું તારાં પૂતાં અબ્દો.

દર્શન—

ગીતિ.

હીણું કૃત્ય મારાથી, થયું આ તાપસ જનનું સુખરાથી;
એક મૃત્યુ કરવાથી, તણુ જ.ણાનું મરણુ થયું બાણું.

દર્શન—(સ્વગત)

ગીતિ.

દીન આ તાપસ કેરું, દુઃખ બરેલું કથન સુણવાની;
હૃદય દુઃખ બેદાએ, હૃદયપાતની ખખર કહું ક્યાંથી ?

માનવતી—

લક્ષી - છંદ.

અરર પુત્ર તું, ક્યાંયરે ગયો ?
કઠણ દીલનો, કેમ તું ગયો ?
રક્ષણતા મુરું, માત તાતને;
દિલ જતાં દયા, નાતી શું તો ?
કયમ હઠી મને, ભેટનો નથી ?
મધુર વાણીથી, બોલતો નથી ?
જીવન માટરું, કેમરે રહે ?
ગુજ વિના અરે, દીલ તો બળે.
અરર દીકરા, ક્યાં તને મળું;
ગુજ વિના હવે, જીવવું બળ્યું.
વમર પાંખનાં, પક્ષિઓ અમે
જીવન ધારણું, કેમ રે હવે ?

વન વિષે જર્મ, ખાલ સારનો;
જનની લે કહી, તુંજ આપતો.
પણ હવે ગયો, કોણ આપશે ?
મરીબ માતને, કોણ પાળશે ?
કઠંગ છાતી આ, વળની ખરે ?
અતિવ દુઃખથી, ફાટી ના મરે !
જીવન ધારવું, બ્યર્થ તો હવે;
અરર જીવડા, ઉડી જા હવે.

અંતર્ય—

દોહરો.

સાધુ જનની સાધુતા, અખંડ રીતે વહે,
ચંદન કેરું કાષ્ટ ન્યમ, ખગતાં સુગંધ દે.

મજાકલ્યાણવૃત્તાં રાજા લોક હિતાર્થિની !

પરિણાતા મહાદેવી પદે ચિન્તૈવ સર્વદા ॥

અંતર્ય—

ગીતિ.

પ્રજાનું હિત કરનારા, રાજાજનોને આ અવની માંહી;
ચિન્તા રૂપ મહારામ્બી, સદા વરંદી રે' સંશય નાહી.

અંતર્ય—

ગીતિ.

રાજ્ય પ્રપૂર્ણ રીતેથી, સકળ અંગમાં વ્યવસ્થિત ચાલે;
હિન્નતિ પંચ પ્રમાણે, પ્રજા અતિશે આનંદે મ્હાલે.

રાજનુદુધુક્ષસિ યદિ સિતિધેનુમેતાં

તેનાદ્ય વત્સમિવ લોકમમું પુષાણ ।

હસ્મિશ્ચસમ્યગનિશં પરિપોષ્યમાણે

નાનાફલૈઃફલતિ કલ્પલેતવભૂમિઃ ॥

અંતર્ય—

ગીતી.

પ્રજા હિતની માંહી, રાજાહિત તો વાસ કરી રહે છે;
આટે પ્રથમ પ્રજાનું હિત કરવું એ રાજા ધર્મ કહે છે.

વશીકા—

ગીતિ,

જે દેશે નૃપ ધરમી, રાજ્ય સિંહાસન ઉપર વિરાજે છે;
મુલાગ્ય તેહ પ્રજાનાં, સ્વર્ગથી પણ અધિક સૌખ્ય પામે છે.

વિદ્યામિત્ર—

શાહુલ.

સુદાન્તઃકરણે પ્રસન્ન વદને, આનંદ શાંતિ ધરી,
આપું વ્યાપી સર્વ સૌખ્ય પ્રદીને, રહે મોદમાં વીયરી,
દોળે દિત સદા રઘુકુળ તણું, કલ્યાણ હોળે અવધ
પાપો દુઃખ વિનાશ હે વિભુ કરી. કુર્યાત્ સદામંગલમ્

વિદ્યામિત્ર—

ગીતિ.

મેં સુયશ આરંભ્યો, દાનવ તેમાં વિધન બહુ કરતા;
માટે આપ મને તું, રામ અને લક્ષ્મણ રક્ષણ કરતા.

દશરથ—

ધનાશ્રી.

આ શું માગ્યું આજ, રૂપિએ આ શું માગ્યું આજ ?
રામ અને લક્ષ્મણ જે બાળલહે શું રાક્ષસ સાથ. રૂપિએ આશું
ફળવણી પુરી છે કીધી, નહિ અનુભવ સાજ. ઋપિએ.
કહોતો લશ્કર લઈને આવું, યશ રક્ષાને કાજ. ઋપિએ.
રામ કુંવરને લક્ષ્મણ બ્રાતા, આપું નહિ ચિરતાજ. ઋપિએ.

વિદ્યામિત્ર—

ધનાશ્રી પદ.

અવધ તણા મહારાજ, અરે ઓ, અવધ તણા મહારાજ,
બોલ્યું અમોલું કરવું ઘટે નહિ અવધ તણા મહારાજ. અરેઓ.
ક્ષત્રીય ફેરું વચન ટળે તો, કુળને લાગે લાજ. અરે ઓ.
જરા વિચારી, જે તં દશરથ, મતિ અવળી થઈ આજ અરેઓ.
નજ નેક, ચાલ્યા છેક, નહિ ટેક, ન વિવેક—
તને વચન કહું શું અનેક, અરે તુજ કેમ સુધરશે કાજ અરેઓ.

વશીકા—

ધનાશ્રી પદ

શુનો કરોછો વિચાર, દશરથ ! શાને કરોછો વિચાર ?
મોકલી આપો કુમાર, દશરથ ! શાનો કરોછો વિચાર ?
રામ કુંવર નહિ મનુષ્ય સાધારણ, ઉપનેલ આ સંસાર—દશરથ.

રાક્ષસ કેરો સંહાર કરવા જૂમિ કેરો ભાર ઉતરવા;
આ છે થયો અવતાર, દશરથ શાનો કરો છો વિચાર ?
શાનો કરો છો વિચાર, દશરથ ! શાનો કરો છો વિચાર ?
મોકલી આપો કુમાર, દશરથ ! શાનો કરો છો વિચાર !

દશરથ—(લાવો લાવો લાવો તમે શત્રુ શોધી લાવો—રાગ.)

જાઓ જાઓ જાઓ તમે સુખે પુત્ર જાઓ,
દુષ્ટનો સંહાર કરી સુરામાં સોદાઓ. જાઓ,
યજ્ઞની કરો રક્ષા દંડી નાંખો અમુર રાય;
ત્રોડી ફોડી મારી તેને શુરામાં ગણાઓ. જાઓ,

રામ અને લક્ષ્મણ—

(આ છે અતિ બલિદારી, તારી આ છે અતિ બલિદારી—રાગ.)
કીધાં અમને આભારી, પિતાજી ! કીધાં અમને આભારી
યજ્ઞ કેરી રક્ષા કરવા, અમુરનો સંહાર કરવા,
દીધી છે આગા અતિ શુભકારીરે, કીધાં પિતા અમને આભારી
પુણ્ય હાથે પૂરે પૂરાં, રૂપિ સેવા કેરી ધુરા.
શિર આવે અતિ સુખકારીરે, કીધાં પિતા અમને આભારી.

દશરથ—

ગીતિ.

આપું નેત્રરૂપ પુત્રો, રક્ષણ તેમનું કૃપાસિંધુ કરજો.
યજ્ઞ પૂર્ણ થએથી, લાવી પાછા મમ સમીપ ધરજો.

વિદ્યામિત્ર—

ગીતિ.

પુત્ર સંબંધી ચિંતા, રાય જરાએ ચિત વિષે ન કરો,
ધર્મ કાર્યમાં તેઓ નિશ્ચય જય મેળવશે મન ન કરો,

રામ—

દાહરો.

દુનિયામાં વખણાય છે, વિનયવાન નરનાર;
તેનાથી જે રહિત તે, મણાય છેજ ગમાર.

વિદ્યામિત્ર—

ગીતિ.

ઐહલ્યાનાં પાપો, નીચમાં પણ નીચ શાસ્ત્રોક્તિ કહે છે.
ચતુર્વર્ણહિતાર્થ, ક્ષમ્ય ગણેલાં પોકારીને કહે છે.

તાડીકા—

ગાયન.

ખાઉં ખાઉં ખાઉં બસ તેને જઈ ખાઉં;
 અરણ્યમાં ટંકાર કાઢો તેને જઈ ખાઉં
 ખાઉં ખાઉં ખાઉં બસ તેને જઈ ખાઉં.
 મુજને છંછેડનાર જનને જઈ ખાઉં.

તાડીકા—

ગાયન.

હસ્તદ્વયને કાપી, આણે કાપું મારું અપમાન;
 સહન કદી નવ થાયે, એક પલકમાં વાળી નાંખુ ઘાણ.
 મારું, માકું, તોડું, એને નવ જોડું હું આ વાર;
 જીવ આપું કે જીવ લીં, કરી દીધો એનો મેં નિર્ધાર.

લક્ષમણ— (ધરધોર ધેરાયો ધનભારી—રાગ.)

વન ફેરી ઘટા આ ક્યાંથી ?

પથરાયો તિમિર પટ કાથી !

ધન

મર્જન તર્જન ચો દિશ થાયે.

સમજાય ન તે મારાથી.

ધન

રામ—

દાનવનાં યુથ મળ્યા છે,

તોફાન મચાવી રહ્યા છે.

યજ જંગ કરવા આવ્યા પશુ,

જીવતા ન જવા દેવા છે !

ધન

મારીચ—વરસાવો વરસાદ, લોહીમાં માંસનો અહિં;

દિંમત કોઈ રીતથીજ, દારવી નહિ.

મારીચ મુળાહુ અને રાક્ષસો.—

ગાયન.

મારી મારી મારી, યજ જંગ કરો,

જંગ કરો સૌ જંગ કરો;

મારી મારી મારી, યજ જંગ કરો.

શરની જાળા પાથરી એણે, યજ રક્ષા મજા;

તોડી પાડી એને આપણુ, દાખરીએ બહુ ઘઠ.

ધીર ધારી, માર મારી, બસ, મારી

મારી મારી મારી યજ જંગ કરો.

ગાકસો--

ગાયન

નાસો, નાસો, નાસો, જસ નાસો નાસો નાસો, (૨)

આ બાણ આવે છે નાસો જસ નાસો;

એ આબુ ! એ લાગુ, હાય. વાગુ ! જસ નાસો

ફર એ તો કરશે, જીવથી આપણને દલાશે જસ;

સર્વ તાપસો--

ગાયન-પદ ધન્યાશ્રી

પૂરો થયો છે યજ્ઞ દત્તે નો, પૂરો થયો છે યજ્ઞ. ટેક;

નિધિ દે સૌ થયા કૃતારથી, તેથી થઈએ મગ્ન, હવે.

દુષ્ટ અમુરતાં વિધ્ન સરવતે રામવ્રક્ષમણે કીધે ભગ્ન, હવે.

આતંદનો અવધિ નહિ અંતર, સદગ થયો શુભ યજ્ઞ, હવે તે.

સીતા--

ગાયન.

(વીરા વેશ્યાના ચારી એ રાગ)

પેલા બાગની માંહે, પુષ્પ ઉઘાને, પેલા ઉઘા તે કાણુ ?

ચાર જગપ, તેજનો કુંપ, દીમે અતિ વૈરવ ન;

છે મુળના નિધિ, રૂપ તારિધિ; શામે ચંદ્ર સમાન. પેલા બાગ.

કાને સુકુંડળ, માથે સુમુકુટ, ગળે હીરાનો હાર;

વરશે તેને, ઉત્તમ નારી, જેહ દશે બાગ્યવાન. પેલા બાગ.

સીતા--

ગાયન.

મોહન તારી મુરત જોઈ, ચિતકું તલકી જાય

ચીતકું તલકી જાય, મારું મનકું અધીર થાય. મોહન

સાખી.

ચંદ્ર ઉગે આકાશમાં, કુમુદ સ્થિતિ જ્યમ થાય

તેથી સ્થિતિ માલરી, અદુણાની કહેવાયે.

ગાયન.

નાંખી નજર, લીધું જીગર, મારી પ્રેમ કટારી

ધાજ ઉડો તેનો લાગ્યો, રાજ્યો ના રાજ્ય. મોહન

ગાયન.

આહલી-ધીર ધારો, ધીર ધારો, બાઈ ! ધીર ધારો,

મનકું કાચું આજ કરી, પ્રતિજ્ઞા વીધારો. ધીરધારો.

જગીર તો વિચાર કરો, ચિતમાંહી ધારો;
 બાપનો હુકમ કાંઈ, જરીક તો વિચારો.   ધીરધારો.
 ધનુષ્યને ઉપાડનાર; આપને છે વરનાર
 મન માંહી જાણી એને, ત્યજે આ વીકારો.   ધીરધારો.

સીતા—

ગાયન.

ચિતકું ચેરી, મન લોભાવી, હરી લીધો મમ પ્રાણ,
 નેવોજ રીતે ધનુષ્ય ઉપાડી, પૂરું કરે આ કામ;
 તો તો કેવું સારું, દિવથી ધારું, મન વીચારું, પ્યારી મારી બહેન
 છે એ રસીલો, ગુણે પૂરો, દેવાંશી અવતાર;
 કારજ કરશે. મુજને વરશે, મન આવે વાર વાર;
 પડશે એ તો સાચું, નહિ ખોટું, પ્યારી મારી બહેન.

સાહેલી— થાવાનું ને જરૂર થાશે, કાલ સમાની માંહ
 વલોપાત શાને કરે, આજ બેનડી આંહ,

સીતા— મન પંખીકું હાથમાં, જરીએ ન રેતું બેન;
 નામ તેનું જાણ્યા વિના, નહિ પડે મન બેન.

સાહેલી— ઉભી રહેજે આંહ તું, કરવા જઈ તપાસ;
 નામ નિશાન પુછીને. આવીશ તારી પાસ.

સીતા— જમને બેની માહયરી, કરી આવ મુજ કામ;
 જીવતાં જીવત નહિ ભૂલું, આભાર તુજ તમામ.

સહચરી—ક્યાંતાં રાજકુમારને, શું છે આપનું નામ;
 સતી સીતાની આગ્રાથી, પુછું છું તમામ

લક્ષ્મણ— અવધપતિ દશરથ તણા, આ છે રામ કુમાર
 લધુ બાતા હું તેમનાં, જાણી લો એ નાર.

સહચરી—સ્વયંવરે પધારીને, અવધરાજ કુમાર,
 ધનુષ્ય પ્રત્યંચા તોડીને, વરજે ઉત્તમ નાર.

રામ— કરનારાના કામ તો, કરશે પ્રભુ તમામ;
 મનુષ્ય મિથ્યા પોતે કહે, મારું છે તે કામ.
 (પ્યારા લામની જન જોડાશે—રામ)

વારી વારી જઈ હું તો વારી,
 તારા નામ પર જઈ વારી,

કેનું રસીલું છે, કેનું રંગીનું એ,
ચાંચતાનો બંડાર, હાંહાં ચાંચતાનો. વારી-
રામ સીતાનું જોડલું, આ જકતમાં સંધાય,
કાચન મણીના મેગ સમ, અવસ્ય તે તો ચાય;
દુનિયાને દઉં દાખલો, મારા પ્યાર પતિને હું પામી. વારી-

સાહેલીયા-

ગાયન.

ધન્ય ધન્ય શુભ ઘડી આવી લગનની;
આવી લગનની, છે છવાઈ મગનની,
નેકીની આણ છે સોદાઈ મુગણની. ધન્ય-
મચી, મચી બડી, ધુમ, બડી ધુમ,
રચી રહી છે છુમ, છનનન નન છુમ;
મીડી તાન સુણાઈ રહી છે મુગનની. ધન્ય.

ભાટ—(આખરે લંકેશ રાવણનું નામ પોકારી)
લંકાપતિ રાજ હવે, દિલેરી દાખલો,
સાદસનું કામ કરી, સરસાઈ સાચવો.

રજવાણુ—

બેત.

અરે જનક શું બાણે નહિ મદિમા મારો,
કે ધનુષ્યથી કરવા માગે છે તપાસ મારો ?
નહિ માલુમ કે દમ ભરે છે દુનિયા મારી,
નહિ માલુમ કે વીરોમાં છે હાંક મારી;
અશુરો કરે છે સદા પૂજા મારી;
દેવતા જપે છે હમેશ માળા મારી.

જનક—ધનુષ્યને આટલામાંથી કોણ આદમી ન ઉઠાવી શક્યું.
ઉઠાવી તો શું ? પરંતુ જરા હલાવી પણ ન શક્યું.

વિદ્યામિત્ર—

ગાયન.

નાનો એક દોવો, આખા ઘરમાં પ્રકાશ કરે,
નાનકડી કટારીને કારી તો પીછાનીએ;
સૂક્ષ્મ શી ગોળી મોટા રોગનો વિનાશ કરે,
નાનકડો સિંહ કાળ હાથી તણો બાણીએ.
જાનાયર લઘુતાનો દોષ કદિ કરવો નહિ,

નાની શી છે વાત મારી દોષ માહિ ધારીએ.
મોટા તાડ ઝાડને ન માનીએ યુવાન તણ.
તેજમાન નાનાને ન નાનો કહી કાઢીએ.

માલતી— (ધંત્રસલાની ગઝલ.)

ચોરનાર ચિત્ત તુજ ખાગને વિને,
ધનુષ્યન ઉપાડવા ઉભો થયો દિસે;
વીરતા બતાવી એ ધનુષ્ય ઉઠાવશે,
વિજયમાળ પહેરવા એ ખાળ ફાવશે.

માલતી— સાચા સ્નેહનું ફળ અવસ્યમેવ મળે છે,
જે પ્રેમ સાચો હોય તો ચારો જરૂર મહે છે.
આપનો ગુસ્સો જે ઉતરે, મારું શિર લેવામાં;
ખુશીથી લો, કસર ન, કરશે તેમ કરવામાં.

શરદુરામ—

નાને મોંએ ઝાઝો આને બકબકાટ કીધો.
બસ જન તેનો લેવાનો નિશ્ચય મે કીધો.

રામ— આગનો ભભુકો બની આપ આવે
હોઈ છે, કોપીત તે કથમ ન થાએ ?
ગરમીથી ગરમી થાય પેદા છે નકકો.
સૂર્યવંશી અવતાર આ છે છોકરો જકકો.

સાહેલીઓ— (ચાંદા ચાલેને સરવ સાહેલીઓ.

લીધો કુંવરને વ્હાડે વધાવો, વિવાહ આવ્યો દુકડો રાગ.)
આજે આનંદ સર્વના અંતરે, જોઈ રામ સીતા તણી જોડ,
આશીષ આપો સ્નેહથી.

આજે મંડપ ખીલી હઠપો બધો, રાગજનકના પુરાવાકાડ. આશીષ.
સીતારામનું દંપતી નિશ્ચિને, સુખ પામે રહે નવી જોડ. આશીષ
માયો ગીત રૂનાં રસે ભર્યાં, સર્વ સખીઓ ધરોશીર મોડ આશીષ

શુભણ—

અરુ સાંભળે ને સરકાર, ધનમાં ગાંઠતી નથી ઘરનાર. એ રાહ.

જે નર પામે સારી નાર, તેનો સફળ ગણો સંસાર;
દુઃખનું તેને નામ નહિને, આનંદનો નહિ પાર,

દિલ્લીનીના દુઃખે મુકત તે, સદા મુખી સરદાર. જે નર—

ખરો દુઃખી તેને સમજવો, કરકશા ભરથાર;

દુઃખના સાગરમાં માંહી દુખી જીએ ઉજડ સંસાર. જે નર—

ધરમાં આવે કૈડવા ધાએ, કરકશા કરમજન,

નાથના દુઃખને આપને દેખે સદા રહે ઉન્નત. જે નર—

જીખણુ—દુસ્ત નાર, પુષ્પ બદકાર, ધરનો સાપ, દિતુરી ધાર,
એ મારે છે દુઃખના ઘટ, કહે શાસ્ત્રી જીખણુ ઝટપટ.

સાહેલીઓ—

આજે આનંદ આનંદ છે છવાઈ રહ્યો,

છવાઈ રહ્યો છે પથરાઈ રહ્યો.

આજે.

રઘુકૃષ્ણ નંદન, દુઃખ નિકંદન, સુખન. દાતા રામ.

તખતનશીન તે આજે થાએ, વર્તાવે આરામ.

સુખનો ખનિ આજ ગાજી રહ્યો

આજે.

શમ—જે સુખે રાટલો ખાય છે, દિન રાત સુખી તે થાય છે.

જે હામા ભામા ભાળે છે, દેહ રાત દિન તે ગાળે છે.

આ જુડી જન્મતની પદ્મી પર ખુશ થાવું કે છતરાવું શું ?

સ્વપ્નામાં સંપત આવંધી અર્ધ ઘડે છત્રકાવું શું ?

કેકેથી—

ગાયન.

(બની ગયો મુલતાન બાળી નારી બની ગયો મુલતાન, એ રાહ)

બની ગઈ મુલતાન, દાસી મારી ! બની ગઈ મુલતાન.

તદમીર તારી ન્યારી અતિષે, જાનના કુપ સમાન. દાસી.

અખંડ લાલ ને આજ છે કીધો; માંતુ શો ધનશાન. દાસી.

મંથરા—

ગાયન

કેવી ફસાવી, બસ કેવી ફસાવી, હાં હાં કેવી ફસાવી આ સજી,

લીધું મેં વર, (૨) વાળ્યું પુર મેં કોર;

કેવું બતાવ્યું છે પાણી, હાં હાં કેવું બતાવ્યું છે પાણી. કેવી

કાપી મને કમજન (૨) તેનો વાળ્યો છે દાટ;

કેવી રસીકી હું સાણી, હાં હાં કેવી રસીકી હું સાણી. કેવી

કશરથ—

ગાયન.

આશું નદો મારા ખલવા, હાય ! વરતાયો ફેરજી—એ રાહ
આશું વદો દાસી માહારી, આતો કહેવાય ફેરજી,
કાખા હશે કેમ રાણીજી, આણી કાણુપે ઝેરજી,

દુઃખી થયાં કેમ રાણીજી ?

એવો અપરાધ તે શો ખન્યો, શાને ત્યજી છે ધીરજી;

કોધ જીવન શાને સંચર્યા, દમવા આપ સરીરજી.

દુઃખી થયાં કેમ રાણીજી ?

કશરથ

ગાયન.

તું દિવળીર દીસે શા કારણુ, બોલ લીલાવતી બાઈયે;—એ રાહ.

દુઃખી દિવ દીસે શા કાળે, બોલી દે પ્રાણુપ્યારીર;

જન્મ તારી બંધ થઈ કેમ, શાણીશે અકળાધરે;

વદન કમળશે તુજ કરમાયું, જગર થઈ મુજ બહારીર ? દુઃખી

કેમજી છે તુજને અપમાની, બોલી દેને માનીર;

જલવા તેની નાંખુ તોડી; શાને તું પીડાણીર.

દુઃખી

બોલ્યા વિના કેમ હું જાણું, વિકળ રીતી તારીર;

જલદી દે જણાવી મુજને, થઈને પ્યારી શાણીર.

દુઃખી.

કેકેયી—

મમ વચન હું માગું છું, પ્યારા મારા નાથ !

ભરતને રાજ અર્પિને કાઢો રામ વનવાસ.

કશરથ—

જરીક તો વિચાર, થાય શું મમાર,

સુર્યવંશે નાર ન એવું થનાર.

મોટાને રાજ, છે તેનો તાજ;

કુળને એ ચાલ, કવમ થાએ બેચાલ.

કેકેયી—

આપું છે આપે, મુજને વચન;

વિચારી જુઓ અજ, કરા હે તન.

કરો જો બોલેલું, આપનુંજ ફાક;

તો કહેલું મારું પણ, ચાવાનું ફાક.

કશરથ—

બગડયું તાર શું છે ઓ નાર !

જે મોકલે છે રામરે, વન મોઝાર.

આપું હું ખુશીથી, ભરતને રાજ;

વને મોક્ષતાં સમ, આરે છે લાજ.

રહેવા દે રામને અયોધ્યે ઓ નાર !

અર્જ મારી એટલી તું દિવમાંહી ધાર.

કૈકયી— શેષ પૃથ્વીને ત્યજે, માઝા સમુદ્ર ને મૂકે;
(તોજ)મેળવેલું વચન લેતાં રાણી કૈકયી સુકે.

રામ—

ગાયન

પિતા અને માતાં કેરા, વચન પાલણુ માટે;
પ્રાણની ને હાણુ થામ, ખુશીથી ગમાઉં હું.
અગ્નિ માંહિ કુદી પડું, જલમાં પ્રવેશ કરું;
અમૃતનો નિરસ્કાર, કરી વિપ ખાઉં હું.
કાંટાથી ભરેલી રાહ, ખુશી થઈ ચાલું તેમાં;
કુવના હગોની માંહી, બૂલથી ન જાઉં હું.
નર્કની સમાન થાઓ, સ્વર્ગ મને દુનિયામાં;
પિતા અને માતા કેરા, કામમાં ને ન આવું હું.

સરમ—

ગાયન

મરજી શિવશંભુ કરી, હોય તેવું કરીએજી મરજી.
માથે ચડાવી, શિશ નમાવી, તેની ટેક ચિત્ત ધરીએજી. મરજી.
દુનિયા સારી, હરથી હારી. તેના ચાળા સૌથી ન્યારા;
કોઈ માયાં, કોઈ નાર્યાં, વિકળ રીતિ તેનીરે. મરજી.

રામ—

ગાયન

(જીમ ભાઈ ! શાને દુઃખ દીવ ધારે, એ રાહ.)

પિતાજી શાને મનમાં વિમાણે ?

જન્મત છે અજન્મ તરેહ તમાસો.

સુખ, દુખ, સૌને શિરે ધડ્યાં છે,

ભલે બધાએ તેને ખખ્યાં છે;

રાયો પ્રભુસે ભરોસો.

પિતાજી.

પિતાજી.

વચન પિતાનું મુજ હું પાળું,
અહોભાગ્ય હું મનથીજ ધારું,
તેમાં ધરો છો આ શોક શો ? પિતાજી.

સીતા-

ગાયન

કાયલ જીવન આંખડો, પુષ્પ જમર આરામ;
વનિતા સીતાને ખરું, છે રામ સુખતુ ધામ;
કહો કયમ તે છોડાય, તેને કયમરે તગતય;
જીવ સતીનો જન્ય, કદી તેમ નહિ થાય;
સાસુ સહુણી મમ જાણો.

સીતા-

ગાયન

પ્રાણુ પ્યારા, નાથ મારા, નયન તારા !
જાએ વનવાસ તો સાથે લો દારા ! પ્રાણુ પ્યારા
જળ વિણુ મીન જેમ તરફડે, ધનધોર વિના જેમ મોર:
સ્થિતિ મારી તેવી થાશે, નાથ કરો કાષ્ઠ તોલ. પ્રાણુ પ્યારા.
ચંદ્ર વિના નહિ શોભે રાતડી, જીવ વિના નહિ કાયા નાથ !
પાંખવિના નહિ શોભે પંખી નહિ છોહો હેનાથ, મુજને પ્રાણુપ્યાર.

શ્રામ— અવાય ન સંગ હે સતી નારી,

સુખકારી, પ્રાણુપ્યારી, સુવિચારી, જાઉં વારી-ખરે.
વનવાસે અતિ સંકટ આવે,
કહો કામળ અંગે કેમ સહવાયે,
તેથી હઠ નહિ ધાર, દિલ વિચાર;
પ્રીયા મ્હારી, હું રટ શશીધારી, વારી હો સુખકારી.

જુખણુ— જે કરે છે નાહક હટ, તે થઈ જાએ છે ચોપટ;
કરી યાદ શાસ્ત્રને ચટ, વાણી ખોલે જુખણુ ઝટ.

મુર્ખણખા—દેવ હણવા કાજ મારો પુત્ર ખેડો વન વિષે,
આરાધતો શિવ, લેવા કાળ શસ્ત્ર એકજ ચિતે;
પ્રસન્ન રાતાં શિવ નાંખ્યું, શસ્ત્રને આકાશથી,
પણ હાથ । તે લીધું યુવાને, પુત્ર માર્યો જનથી.

મુર્ખણખા—કુસ્વખનથી હયમચી રહ્યું, તું હૃદય મારું દુઃખથી,
હોડી ઝપાટે દસ્ય જોવા, હાથે ! શકું હું કેમ કધી ?
દેખ્યુંજ માથું મડ થકી, જુદું પડેલું રાનમાં
મેળત પુત્રને થતાં, ધિક જીવન આ સંસારમાં.

જુખણ—

ગાયન.

નારી નરને નાચ નચાવે, એજ મહા પ્રખળા,
બીર્ય દરનારી નારી, ધુતારી કગારી નારી,
જાણે અકળ કળા— નારી.

સાખી.

કંપ છે વિપથી જાણે, મુખમાં અમૃતસાર,
કંદ દૂરેજ હૃદય જાણે, ધિક હો જમમાં નાર.
માતી શીખામણ મારી, પરણશે નહિ નારી. એજમહા.

જુખણ—

કાલીંગ.

સૌમાં કર્મ અતિ બળવાન, કરણી કરે ભરેજ તમામ, સૌમાં
મુખ દુઃખ સંકટ વિકટ અતિ જે, હાણુ લાણુ સન્માન;
અદાગ પૈસો જીવન જોખન કરણીનું કળ જાણુ, સૌમાં.
કર્મ અપાવે સાલ દુસાલા, કર્મ ખવાડે પાન;
કર્મ જરી જે નરમ થયું, તો દુકડાથી હેરાન, સૌમાં.
એક બળવે ઢાલ મંજરા, એક લુટાવે મોતી હીરા;
એક જીવ પલંગે સુએ, એક કંટકો રોટલીને રૂએ. સૌમાં.
કોઈ નાના, કોઈ મોટા, કોઈ સાચા, કોઈ ખોટા;
કોઈ હાથે રાખે સોટા, કોઈને હોથે બહુ ટોટા;
એ સૌ કર્મ ગતિ પ્રમાણુ. સૌમાં.

હરમણ—નારાયણુ નરહંકાર । અતિ ગતિ અવિનાશી અપાર,
નિરંજન જન નિરાધાર, નામ ભજન ધારીએ, નારાયણુ.

અગાધે અનંત અંત, નહિ કાંઈ રૂપ રંગ;
ભાંગી પૂરે પૂરા ભંગ, નામ ભંગન ધારીએ. નારાયણ,

ગાયન.

સુપંજીબા— મન હરિને હરને ભજવો ?
લક્ષ્મણ— તેથી બીજો કોણ છે સખજો ?
સુપંજીબા— તમે રાજા હું રાજ કુમારી;
જીગતે જોડી બની અતિ સારી.
તમસા પુરૂષ અને મુજસી નારી;
ક્યાં મળશે કહો કુંજ વિહારી ?

લક્ષ્મણ— તમે અજાણી પરાઈ નારી,
મુજ પર કૃપા આ શું તમારી ?
હું વનવાસી, એક બીખારી,
પિતૃ સત્ય થકી, બ્રહ્મચારી.
ત્યજી મારી પ્રતિજ્ઞા સારી.
ક્યમ કરીશ કહો હું સરદારી.

સુપંજીબા— સરદારની સુતા છું હું, સરદારની શરણ છું;
કોઈથી નહિ કમ હું, લંકેશની બહેન છું.

લક્ષ્મણ— એક નાર મન આધાર, પ્રીતપ્યાર એકથી;
એક પ્રેમ, એક નેમ, કામ શું અનેકથી ?

ગાયન.

સુપંજીબા— ઓ પ્રિય ! હું રસીકા સારી, કેવી સુંદર કાંતિ તમારી
વરવા હમ્મું હું નારી, પીએ પ્રેમતણી મમ પ્યાલી,
જરીએ નહિ કંઈ શરમાતા, દીલમાંહિ નહીં ડર ખાતા;
ધરો વિચાર નહિ કાંઈ ભગતા, બનાવો પ્રીતમ પ્યારી

ઓ પ્રિય—

રૂપ કામ તણું ધરું આપે, શોભે કેવું અમાપે;
રતિ દીલ મળે સંતાપે, કરો શાંતિ સુંદર સારી;

અંક ત્રીજો

પ્રવેશ પહેલો.

સ્થળ—રાજમહેલ.

અંક ૧—(કેકેધને) ગજલ ઈંદ્રસલાની

અરે ઓ કમઅક્ષ, કુળ નાશ તેં કાધો;
જન્મનાં તુજ જાત, કયમ નામ ના ડર્યો !
રામન વનવાસ, ગાદી મુજને દીધી;
શિશને તેં કાપી, રક્ષા વાળની કાધી !
મંથરાના ફંદમાં, કયાં છુંડી તું ફસી.
સીનમ વેણુ હાય એ, હૃદય રત્નાં ડસી.

રાત્રી—ચાલી જ અહિંથી, પિશાચિની ચુકેલ;
તારી બદસલાથી, બગડ્યો છે ખેલ.

એત

અંક ૨— આવો મમ શિર. આખી આલમનું પાપ;
થાઓ મોટું મુજને, બ્રહ્મહત્યાનું પાપ
ખાઉ શુર આપના, ચરણના કસમ;
લઉંછું હુ જહાલા, રામ બાતાના સમ.
પ્હેરવાનો નહિ, ખીન દકનો હું તાજ;
લેવાનો નહિ મુજ, બાતાનું રાજ.

સીતા—જે દેશમાં વાસો કરે છે, પ્રાણથી પ્યારા પતિ;
સ્વર્ગથી પણ અધિક સમજે, મન વિષે સાચી સતિ.
નૈસર્ગની રમણીય ભૂમિ, આ દીસે છે શાબતી;
આનંદ કેમ નવ ઉપને, જોઈ તેહને પ્યારા પતિ !

રામ— કડકડતી જે ટાંદમાં, કાયા દિમાળે ગાળતો,
વળી જાર ઉઠાવે અગ્નિમાં, બેસી મનુષ્ય જે તાપતો.

વર્ષાદ કેરા વાધમાં જે, સ્થીર થઇતે થોભતો.
તે મનુષ્ય અગ્નીઆ ભાગ્યનો, સાધ્વી સતી જગ પામતો.

રામ—મધુ! (પાતળીયા પરિશ્રમ લો શાને ? રંગ)

સાભળ, પુત્ર પિતા કેરી આજ્ઞા, પાળવી એ નિજ ધર્મ,
એ નિજ ધર્મ છે. રેક.

ગાયન

પુત્રનું પોષણ કરવું પિતાએ, એ જ્યમ પિતૃધર્મ, પિતૃધર્મ છે સાભળ.
સ્વામી સેવા સારી, નિત્યે કરે નારી પ્રીતિ ચિતે પારી
એ.....ધર્મ ખરો, ચિત ધરો. સાભળ.

રામ— ચંદ્ર નીજ શોભા ત્યજે, ત્યજે હીમ સતી આપ;
સમુદ્ર મઝાને ત્યજે, તવ તળું નિશ્ચય આપ.

ગાયન

દાસીઓ—(રાખી રાણી મૃત્યુ માંલરે, ફળ ખાવું શું મારે ?)
કેવો અનુપમ બાગરે, સખી કેવો ખીલ્યો છે (૨) રેક.
વેલા કંઈ અક્ષમેલડા ચડયા છે, આંખે મોર
જુકયા છેરે, સખી.
પુષ્પ તણા ગુચ્છ ગજે સ્થળે સ્થળ, મહન વિહાર
બન્યો છેરે. સખી.
ઝરમર વર્ષા વર્ષા રહી છે, મેઘાડંબર શું થયો છેરે. સખી.
વિધ વિધ પુષ્પો ખીલી રહ્યાં બેની, અંગ ઉમંગ વખ્યો

સુપ્રસન્ના—

હરિગીત.

સરિતા તટે બેઠી હતી, તલ્લીન વિચારે બની,
આવી અચાનક ઉંધ, તંદ્રા રૂપ હું પોતે બની;
દૃષ્ટ્યો ભમાનક દેસ્ય નજરે, ન કથાએ છલકી,
ચીરાઈ બયે હૃદય મારું, દુઃખના આવેગથી,

સક્ષમણુ—ઓ અહેન ! તું મનની માહિ, મિથ્યા આશા ધરે;
આ તલમાંથી તેલ પ્રાપ્તિની, આશા નવ કંઈ ફળે.

રાવણુ—

ક્ષત્રી કલંક—રાગ

કીધું માત્ર તેણે અપમાન, એનું હવે આવી અન્યુરે.
કાપ્યાં બેની ફેરાં નાક ને કાન. એનું.
ભરી બળાઆ સાથે બાથ. એનું.
એના નાકે ધાતું હું નાથ. એનું.
વાગે રાવણુ ફેરી હાક. એનું.
ચપટી સાથે ઉડાવું ખાક. એનું.
લઉં બેની ફેરું હું વેર. એનું.
હવે મારી નાંખું એને ઠેર. એનું.

રામ—

સમો શો સુહાએ, વનના વિહારે;
રહેરું જોખન, વનમાંહી ગાળે ?

સીતા—

ખંખીઓના વનમાં; ફલોના ચમનમાં;
મને તો ચમન છે, તમારા ચરણમાં.

રામ—

જંગલનું તુ પુષ્પ છે, હું પ્યારી ખુલખુલ;
તુજ પાખે અહિં જીવતાં, જીવન લાગે ધુળ.

સીતા—

તમ પાખે હું વનને, વ્યર્થ ગણું હો નાથ !
કૃપા દાસી પર કરી, છોડતા નવ કદિ સાથ.

રામ—

પ્યારી હું તું એક છે, કથન શ્રવણમાં બે;
મનથી મનને તોળાએ, મન થાએ ન બે,
વર્યો છું હું જોવો, દિલ માંહી તારા,
વસી છું તું તેવીજ, ચિત્ત માંહી મારા.

સીતા—

જહાં ગાંઠ ત્યાં રસ નહિ, જાણે છે સૌ કોઈ;
દલ બંધનની ગાંઠમાં, અધિક અધિક રસ હોય,
તુચ્છ ગણું હું જીગરથી, દૈવ તણાં જે ફેર;
પૂરેપૂરી હોય બે મમ, પ્યારા ફેરી મહેર.

સીતા—

માથન.

વનિતાની વિનતિ સ્વીકારો, રસિકવર ! વનિતાની વિનતિ સ્વીકારો.
 ખેલું મૃગ મારી, તેનું ચર્મ લાવો, કાંચળા મારી ખનાવો;
 કાંચળા પહેરી, મનમાં હું મ્હાલું, દિલમાં કાંઈ તે વિચારો. રસિકવર,
 કદીએ ન માગ્યું ને આજ માગ્યું, વચન પાછું નવ ઠેલો;
 પ્રેમ મારાપર હોય જે પ્રાપ્તો, તોતો વિનતિ દિલ ધારો. રસિકવર..

સીતા—ભાઈ ! બેઠ જંગલીશ્વર કેરા કાણુ જંગતમાં પામ્યું છે ?

ત્યાં ન પહોંચ્યા ધ્યાન કોઈનાં ત્યાં વિવક્ષણુ માયા છે.
 પાણીપર ધર્તીનાં ખીસ્તર, જેણે આપ ખીજાવ્યાં છે
 તેણે તે ધર્તી પર રંગો, જાત જાત બતલાવ્યા છે.

સીતા—એ રાગ—જેને ચિંતા નથી ચિત્તમાં લગાર.

મમ પતિ તણો નાદ સુણાય હાય,
 ચિત વ્યાકુળ અતિથય થાય હાય. મમ
 જાઓ લક્ષ્મણુ સદ્ય તમે ત્યાં,
 મદદ કરો બંધુને જઈ ત્યાં.
 બીડ ભાંગો તમે જઈ સાદ્ય ત્યાંય. મમ..

લક્ષ્મણુ—માતા ! તમને છોડી એકલાં,

જાતાં ઉપડે કમમ મમ પગલાં
 નથી રામને બીડ પડી જરાય. મમ..

સીતા—અર્થ તમે શીદ વખત ગુમાવો,

ઝટપટ અહીંથી તમે સીધાવો,

લક્ષ્મણુ—ચિત એવી શીદ ચિંતા કરાય મ્હાય. મમ..

હાહરો

લક્ષ્મણુ—અંધકાર અસે જે સુરજને, શીત અસે જે આમ,
 જગત અસે જે કાળને તો, રામ શિર દુઃખ ભામ.

સીતા—મરદ જેવા મરદ થઈને, ખાઓ પ્રાણુ હાણથી;
 પહેરા મારી કાંચળા છે, કામ શું પાણીથી !

(જઠા વો સીતમકુ—રાગ)

સીતા—

પ્રભુ ! આજ શું આ મને સુઝયું,
ચમર મૂચના માટે શું મન લોભીયું
નહિ ચિતે કાંઈએ કામો વિચાર,
અને નાથને મોકલ્યા મેં શિકાર;
મરગલું મોનાનું ન હોયે કદી,
જુડી જુદિ સુજી મને તો નકી,
પરિણામ માફ દિસે છે ખરે,
શુકન ખોટાં થાયે પ્રભુ કેમરે !

દાહરે

હરત દય મમ જોડીને, માયું ઇશ્વર પાસ;
કુશળ કંથને દિયર મમ, આવો મારી પાસ.

નાયબ—

સોહિણી

છે સંસાર અસાર, ખરેખર છે સંસાર અસાર: ૨૬.
ત્યાં દેખે ત્યાં દુઃખ ભરેલાં, સુખી નહિ કો કામ:
જગત બધુંછે કામી સ્વાધી, કાંઈ નહિ નિષ્કામ. ખરેખર,
મમત તળે, જગ મોહ તળે સા, તથ જગતું લાન;
દુઃખવશે તે તારશે નહી; ને ગુમાવશે જન. ખરેખર,
શાંતિ, ધ્યાન અર, ધર્મ ક્રિયામેં, નિશ્ચિન રહો મશગુલ.
એક પ્રભુ અવિનાશી નિરંતર, ભાંગશે દુઃખની શુળ. ખરેખર.

રામ—

હાય વિધાતા આજ કેવો વજ્ર લા કર્યો ?
સીતા વિના જન મારો કયમ જશે રહ્યો ?
હાય હાય કોણે મારું કુલ લઈ લીધું ?
નાંખી ખાર જીવન મારું વ્યર્થ કરી દીધું.

રામ—

ગીતિ

હાય કહીને કલેજ, કેમ સેંકડો દુઃખ થાય નહિ !
સીતા અંતરખાતે ? કેમ તું વજ્ર સમાન થયુંજ રહી!

વિાધ તું વંરી બનીયો, ખ્યારી મારી લુટી દુઃખી કાધો;
સીતા વીણુ દેલ ત્યજી, પકડું સ્વર્ગ તણો હું માર્ગ સીધો.

રામ—

ગાયન

(કાંઈ મારા પિતાનો પત્તો બતાવો એ રાહ.)

કાંઈ મારી ખ્યારી સીતાને બતાવો,

ખ્યારી સીતાને બતાવો,

કાંઈ મારી ખ્યારી સીતાને બતાવોરે, કાંઈ મારી.

રાજને ગાડી, ધનને દોલત;

જે કંઈ જોઈએ, તે મંગાવોરે. કાંઈ મારી.

જીવન મારું માર્ગો જો જનનથી;

આપુ ન કંઈએ ઉધારોરે, કાંઈ મારી.

જે કાંઈ માર્ગો મોઢેથી માગ્યું,

આપું બની કંઈ બાવોરે, કાંઈ મારી.

ખ્યારી સીતાને બતાવો કાંઈ ખ્યારી—

(રાત્રિને દિવસ સમજી રામ બોલે છે.)

રામ— હે તપક્ષી ! હે પશુ ! ક્યાંછે પ્રિયા મારી ?

વિરહ કકારી મારી ક્યાંછે દિલજન સંધારી?

ઓ સારસ ! તું ટાલક આજ દે મને;

ક્યાંછે કોપાલ વેણુ, શું ખખર છે તને ?

(ખીજ બાળુ જોઈ) કોયલ, મોર ચકોર, જઈ શોર મચાવો;

જઈ પ્રિયાની પાસ, મારી વ્યથા બતાવો.

(ભ્રમરને જોઈ)

ભમરા ! કલીએ કલી ફરે તું રસના મારે;

ક્યાં છે મારું કુલ, કેમ નહિ પતો બતાવે !

(આકાશ તરફ જોઈ)

અરે પવન ? એ ક્યું ભવન છે જ્યાં ન પહોંચ્યો તું ?

વેગ ધરીને અહિં આવીને, પતો બતાવે તું ?

(ચંદ્ર તરફ જોઈ) અહો ચંદ્ર તું સદા કરેછે પરધરમાં ફેરા

ચંદ્રમુખીની શોધ લાવીને, આજુ શાન્તિ વેળા.

રામ— જનકી નહિ તો મને, નહિ શુધ જલ્લાનની;
જનકી નહિ તો ખેર, કંઈ નહિ જનની.

ભુખણ—અલ્પ બુદ્ધિ નારી કેરી, મતિ હોત જો સુખાકારી;
“હા” રી થાતે નામ નારીનું કદિ ન કહેવાછે ‘નારી’.

ભુખણ—વિદ્યાવાન કરે તરકટ, તો ધરતી થઈ જાયે હિલટ;
પંડિત નથી હોતા અનધટ, કહે શાસ્ત્રી ભુખણ ઝટપટ.

ગાયન

(પામ્યો પામ્યો પદમણી—રાગ

રામ— કહોં દેખી સજન સુકુમારી હો—કહોં દેખી ?
સંત સજન સજ સુંદર સોદત,
સદગુણી જનક કુમારી હો—કહોં દેખી ?
શોધી જતાં પણ શોધ નલાગી
કાંઈ દરી ગયું નારી દમારી હો કહોં દેખી ?

સીતા—

ગાયન

આવ્યા નહિ પ્રાણ પ્યારા થયું શુ ? જીવન દારા ?
જીવીશ કેવી રીતે દયાળા ! સખી મારી, આવ્યા.
નાકારી જીંદગી નથી કાંઈ કામની
કેને દાસ સુણાવું, ક્યાં પ્રીતમ પામું.
કયમ દુઃખ વિરામું, સખી મારી— આવ્યા.
લખું કાગળ ક્યાં ? પતો નથી કાંઈ.
હૃદય ચીરાએ, આ જીવ જાયે;
નકા એમ થાયે, સખી મારી— આવ્યા.
લેખિની લેતાં, ચમ્પુ અશર લરાતાં;
નીર જાય ચાલી, ન લખાય બહાલી
હું દુઃખિયારી સખી મારી— આવ્યા.

સીતા—

(રામ સોહિણી.)

યમ હશે શું સ્થિતિ નાથની, મારી હરણ આખા કે નહિ !
 કે દુષ્ટોના પાપી પ્રપંચો, માંહિ વધી સપડાયા કહી ?
 ખખર એ મળે નહિ મુજને, એન ક્યમ તેથી પડે મુજને ?
 કે પછી માની મને બેવદા, યાતો મરી ગયલી ધારી.
 દેહ ત્યાય કીધો હશે રામે, ખખર ન મળવાથી મારી ?
 હશે શું નાથ તણી સ્થિત, હૃદયને ધડકાવે જીતિ.

ત્રિજટા—ગભરાએ પણ ગભરાવાથી, જગતમાહિં શું થાયે છે ?
 થાયે છે જે કિસ્મત માંદી લેખ વિવિધના થાયે છે.

રાવણ— સિર ન ઉંચ કે, યાદ પડે પણ;

સીતા— યાદ પડે ક્યમ, હકીલી આગે.

રાવણ— માની જાને માનિનિ, યમ જાને તયાર;
 બનાવું પ્યારી માહરી, લગાડું ન કંઈ વાર.

સીતા— સતીને સતાવું, મુનાસેજ નહિ;
 જલ્યાને જલાવું, મુનાસેજ નહિ.

ત્રિજટા— ગાયન.

(છે નોકરી દુઃખનું મૂળ, શુળ સૌથી મોટી. એ રાહ)

છે દાસીપણ દુઃખ મૂળ, ધુળ જીવવું આતો,

હાય હાય રે ધુળ જીવવું આતો.

સાચું કે ખોટું કંઈ ન સમજવું, સઘળાને ઠહેવું સાચુરે.

સાચારે દિલને દેશવટો દઈ, કાપવું સઘળું કાચુરે.

ધુળ જીવવું આતો હાય—

ધર્મ પથે જો હું પળું તો, છે નોકરી જોખમ ચડતી;

અધર્મ પથે ચાલન કરતાં; દિલમાં અતિથે ડરની—ધુળજીવવું.

સીતા—

ગાયન.

નાથ મારી લાજ તે આજ બચાવી;

લાજ તે આજ બચાવી (૨) રે નાથ—

કૃપા કટાક્ષ કરી તેં આજ
કરજે સદા મહેરબાની રે નાથ—
પાપી તણા હું હાથે પડી છું;
મોકલ નાથને સહાયે મારી રે નાથ—

રાવણ—મળ માથે છે બહા કેરું, શી ચિંતા છે મારે ?

મંદોદરી—અવર તણા બળેથી મરજીવું, એ નહિ થોજ તમારે.

રાવણ—હશે વિશેષ મુજથી શું બલ રામ બાણમાં ?

કેણુ જગતમાં છે આજ મારી જોડ તોડ સમાનમાં ?

રહે છે સદા તીર મોતનું, મારી કમાનમાં.

ડંકો બજે છે નામનો મારા જહાનમાં,

મમ પ્રાકૃતી કંપી હો છે, વીજ અવસાનમાં.

મંદોદરી—સ્વામીનાથ ! આપનો આ ગર્વ અશુભદર્શકજ છે.

નાશ થઇ જાય છે તેનો જોને આવે છે ગર્વ

માલીક તણી ખફગી ઉતારી, અંધ બનાવે છે ગર્વ

અદના તણા એક હાથથી, નીચો બનાવે છે ગર્વ

અકલ ઉલટી જાણવી જેમાં ભરાયો છે ગર

શિર ઉપાડી મદતણા જે માર્ગમાં પોતે પડ્યો

જાણવું કે દિન દર્યો શિર કાળ તો તેના અડ્યો

મંદોદરી—

ગાયન

(અભિમાન કદી નવ કરીએ—રાગ)

મગરૂરી તજ દો સ્વામી, કહું છું તમને શિરનામી—મગરૂરી

સાખી

લઇ સીતાને રામની, સમીપ જાઓ નાથ,

સોંપો તેના સ્વામીને, માનો મારી વાત.

જાણતથી ન વેર કદી કરીએ, કુમતિને કદિ નવ વરીયે—મગરૂરી

રાવણ—રામ શરણમાં જાવું મારે, અને શિશુ બુકવીને ?

જીવનો વુજને જાય હોય તો, પાદ પડી જા જઇને.

રાવણ—

ગાયન.

શર્મ મને માનની છે, શર્મ ખાનદાની
 શર્મ છે મનેજ મારા, આણ બાણ સ્થાનની
 શર્મ પુરેપુરી છે, ખડેન નાક કાનની
 રામ અને લક્ષ્મણની, છે શી વિશાત શી મળસ
 ફાળ અગર આવે સામે, મારા જે જહાનની
 જાનમાં છે જાન જ્યાં સુધીજ આ જહાનમાં
 પામશે નહિ જાવા મારા હાથથીજ જાનકી.

વિભિષણ—પરત્રિયા પરસંગ કરતાં છે રહેલો કાપો રંગ ?

ઉતરી ગયો છે નાશ પામ્યો બલબલા તણો,
 રાડ છોડી, દાર માની, દુર ફેંકી અલદાર
 કરો વિચાર વાર વાર, આપ લાલ લાણનો
 પાપના પ્રતાપથી હરએક, નાશ પામશે
 હો અગર વડોજ આપ, આસમાન સમાનનો
 જાનકી લઈને ચાલો, રામ કરો શરણમાં
 જહાનમાં જે અપ કરો, આપ કરો જાનનો.

રાવણ—

બેન

તારી દુનિયા જે મદા બલવાનની સેવા કરે
 કારણે શા અવરની, પોતે જપ પુજા કરે ?

વિભિષણ—જસ મને પુરી તરેલથી, થઈ ચુક્યો વિશ્વાસ હવે,

આ તમારા ગર્વથી, થાશે તમારો નાશજ હવે.

રાવણ—તું મારો બાઈ થઈને, દુસ્મનનું શુભ બોલે છે !

વિભિષણ—મદી કરી હિમાયતમાં, ઝાણ શિર ઉપાડે છે.

ગાયન-

વારાંગના—ધસા રેગ રેસાધ પ ધ સા રે સા,

સારેગ સારેગ ધપ મગ રેસા,

ગરેસા ગરેસા ગરેસા—

પપ સા ગરેસા પપસા ગરેસા ધસા.

સારે સારેગ ધ પમ ગરેસા,

પપસા ગરેસા, પપસા ગરેસા, પપસા ગરેસા—પપસા..

કુંભકરણુ—સાર કયું નહિ તેં તો જરૂર,
વધારી દીધું બળીયા શું વેર;
જરી નહિ શું થયો વિચાર ?
જરૂર કુળનો આગ્યોજ કાળ.

રાવણુ— શાને વદો ભાઈ અનિષ્ટ વેણ ?
સાથી વદો આમ કુડાજ કહેણ !
તમે અને મેઘનાદ સમાન,
સલાય મારે શા ભાર રામ !

કુંભકરણુ—નહિજ જેવું તેવુંજ કામ,
અતિ ઘણો છે બળીયોજ રામ;
સંગ્રામ કરવો નહિ કાંઈ સ્વેદ,
કૃતાન્ત કેરો થાશેજ ખેલ,

અંગદ—એક રાવણુ એવો હતો જે, કૈલાસ ધરવા આજ્યો.
પાર્વતીએ પાદ દાગતાં, મોટેથીજ અરાડ્યો.
એક રાવણુ એવો હતો જેણે, ગલી પાસ લુહ માગ્યું
વિદ્યા રાણીના પાસા લેતાં, તેનું વ્તરજ બાગ્યું.
એક રાવણુ એવો હતો જે, મમ પિતા સામે આજ્યો
ઉંઘા મસ્તકે તેણે તેને, મમ પારણે લકટાવ્યો.
એ ત્રણુમાંથી કયા રાવણુ છો, મુજને જલદી કહાને,
નિસ્તેજ મુખ શાને કરો છો ? ગજરાઓ છો શાને ?

રાવણુ—હું તે ત્રિલોક પણ જેણે આધીન કીધું,
હું તે બળીઓજ કહાવું હરના વરદાનથી;
હું તે લાચાર જેથી સૂર અને અસૂર પણ,
કોણ છે જે કરે નહિ મુજથી બલવાનથી,
કોણ મને રોકી શકે કંપી ઉઠે ત્રણે લોક.
એક વાર ખેંચું જો, સમશેર મ્યાનથી;
ધ્રુવે છે રામ કીધો, યમને હેરાન કીધો;
હવે શું બીકું હું, એ બાળક નાતવાનથી ?

અંગદ—માયોં છે જેણે રઘુવીર શુર પહેલવાન,
 દાર્યા છે જેના પ્રચંડ ધનુષ્ય ખાણથી;
 ન્યારા છે જેના વિદ્યાના નિદાન ધન,
 ખ્યારા છે જગતને જે રામ જીગર જાનથી;
 પરબ્રહ્મ પુરણ પરમેશ પુરુષોત્તમ રૂપ.
 જેનો અવતાર કહું આલમ પ્રમાણથી;
 એવા રઘુવીરને ન આપ નાતવાન કહો,
 રામના પ્રતાપ નવ સુણ્યા શું કાનથી ?

અંગદ— દટાપી દે કોઈ જો પાદ આ મોરો;
 તો તો થઈ જાઉં હું દાસ તમારો.

વિભવિણ— સર્વેયો.

જે ફળ પ્રાપ્ત થાય છે જગમા, તીર્થ અને વર્ણો દાન દાધથી
 જે ફળ પ્રાપ્ત થાય છે ભવમાં, દરીતણું વળી નામ લીધાથી
 જે ફળ પ્રાપ્તિ થાય જીવનમાં, વિદ્યામૃતતું પાન કીધાથી
 તેથી પણ અદકું ફળ પામે, જન સંતોના સંગ કર્યાથી.

અંગદ— રાવણ પાસે હું જઈ આવ્યાં,
 પુષ્કળ રીતે મેં સમજાવ્યા
 માની નહિ શીખામણ મારી
 નથી આપવી તેને નારી.

વિભવિણ—(અરે શું માનવનો અભિમાન. એ રાહ.)

અરે જો વૃત્તિ તણા વિકાર જગતમાં હોત નારે
 ભુરાઈ નહું નામ તો દુનિયામાં શ્રવણાત નારે; અરે.
 સુખી જીવનને જગતમાં જેણે બનાવ્યું છે દુખી
 તે ફક્ત છે માયા બનાવે જે સહ જનને દુખી
 માયા બહુ લલચાવતી જન વૃત્તિનાજ વિકારને
 તે દુષ્ટ વિકારો જનમ દે વૃત્તિના અવિચારને. અરે.

વિભવિણ—

જે સુખમાં રહે છે આ જગમાં, તેને કર છે દુઃખ આવ્યાનો
 જે દુઃખમાં રહે છે દુનિયામાં, તે તાલીખ છે મરી જાવાનો;

આહે સુખ હો આહે દુઃખ હો, આસાએશથી નર હર છે,
જમના બંધનથી જવ છુટે, તવ જીવનો છૂટકરો છે,

કોલ—

મંદાર છંદ.

લાઇ ભગો પુરાઇ આહે;

ધરનો ભેદી લંકા દાહે

રામ— લાઇ જવા મોંઘી ખોલો કે આ શું થયું ?
આખો કેમ અંધ કરી ખોલો કે આ શું થયું ?

છાપો.

રામ— સાચો લાઇ તેહ, કદિ નવ શિર ઉપાડે,
સાચો લાઇ તેહ, કદિ નવ વેણ ઉથાપે;
સાચો લાઇ તેહ, દુઃખમાં ધીરજ આપે,
સાચો લાઇ તેહ, કષ્ટ મોટરાં કાપે;
વળી સાચો લાઇ તેહ છે જે રોશ કદિએ નવ કરે
તેવા બન્ધુના મરણથી, શોક જન્મમાં કોણ નવ કરે !

ભજન

સંતો— [નાય કેસે ગજકો બંધ છોડાયો—રાગ]

સંસાર બંધો ખારો ને દુઃખનો બારો,

લાલચને વિકાર હજારો—સંસાર.

જ્યાં જુવો ત્યાં દુઃખનું નામછે, સુખ ન સુણાય કહીથી
મારું તારૂં તો ઝઘડો મચ્યો, પ્રભુ ફેરો સ્મૃતિ નહીંશી—સંસાર.
રામાને રમા માંહિ વિલસે, વેત્ર પુત્રી તણા મોહ.

નામ પ્રભુનું લેતાં હૃદયમાં, ચુંક આવે દુઃખ દોહ—સંસાર.

મેલનાદ—અરે નાદાન માર્ગ માંહ કયમ તું ઉભો ?

કાલ થયો તો બહાત, આજ સાચો કેમ થયો ?

લક્ષ્મણ—કાલ થઈતી, બૂલ આજ ખંગ તેનો વાળું.

મારી કાળાસ બાણ પ્રાણ તારો કાપું,

ધંદલત—શિરપર કાળજ ભમે છે, નહિ ડરે શું જનથી ?

કાલ તો મૂર્છા પડ્યો તો, મમ શાન્તિ બાણથી

લક્ષ્મણ—કાલ હું મૂર્છા પડ્યોતો આજ પાકું હું તેને;

મર્મ તારો ચૂર કરીને, આજ મારું હું તેને

ધંદ્રજીત—નહિ જાણુતો કે દેવને પણ, પરાસ્ત છે મેં તો કયારે

દોણ મારી આગળે તું, લલ લલે વંજ લખાં.

લક્ષ્મણ—ઠેઠ મુધી અભિમાન કોનું, અવનીમાં ચાલી રહ્યું?

નથી હસ્તી તણા અભિમાનનું મરઝર થકી મર્દન થયું?

ધંદ્રજીત—એમ છે તો જોઈ લેજે, જાણુનો પ્રહાર આ;

ધડ થકી જુદુંજ કરશે, શિરને પ્રહાર આ,

લક્ષ્મણ—લે હવે હંશિયાર થા તું, મમ તેજ હથિયારથી;

છેદી હવે જુદુંજ કરશે, શિર તારું ધડ થકી,

રાવણ—

અખ્યાત.

સીતા તારી હઠને જમાનો વીતી ગયો;

હજુ ના માન્યું તો વિનાશ તારો થયો,

સીતા—શિર જાય, પ્રાણ જાય, જાત જાય, દુઃખ નહિ.

વાત તારી દીક્ષમાંહી, હુંતો ધરનાર નહિ

રાવણ—વક્ષદાર પર જૂલમ આવો શોભે નહિ,

દિલમાં શું દયાનો છાંટો પણ છે નહિ ?

સીતા—દયા મને હોય શાની, દયા શું છે તને ?

પારકા સ્ત્રીને દુઃખ, દેવુ ન શોભે તને.

સીતા—સતીને સતાવી માલ કાઢીશ નહિ,

ભસ્મીભૂત કરતાં વાર લાગે નહિ.

ગાયન.

સીતા—અરે એ કૂર મારા નાથને વિનાશ કર્યો,

માર હવે મુજને જાણીશ કે ઉપકાર કર્યો.

રાવણ—મારીશ નહિ કદીયે હું કોમળાંગીનાર;

ખતાવીશ તુજને હું મુજ ગળાનો હાર.

સીતા—સતીને સતાવી માલ કાઢીશ નહિ,

ભસ્મીભૂત કરતાં વાર લાગે નહિ.

સીતા—

લલિત

અરર દેવ તે, ક્રોધ શો કર્યો

સરળ નાથને, નાશ તો કર્યો;

અસિમ કષ્ટ તો, એમણે કહ્યું,

સપતું સુખતું, ના કદી થયું,
 વચન પિતૃતું, આપ પાળિયું,
 અતિવ સુખમાં, દુઃખ ઝેરિયું;
 ધિર ખના અતિ કાનને પર્યા,
 અસુરનાં ગણો ઇશુથી લણ્યા.
 મુરખતા અતી માલ્યરી થઇ
 ચમર મૃગમાં મોહિ હું ગર્ધ;
 કમનસીબનો દાવ ફાવિયો
 વિન્નંગ માલ્યરો નાથનો થયો.
 મમ વિયોગમાં પ્રાણુ આવીયો,
 તદ્દપિ પ્રાણુ ન જાય પાપીયો.

સીતા--

સ્તુતિ.

નિરાળા પ્રભુ તારો અતિ ગતિ છે
 પાર પામવા ના મનુષ્ય મતિ છે.
 પલકમાં લસાવે તું પલકમાં ફાડે.
 ધડિ ધડી ખેલો તું ન્યારા દેખાડે-નિરાળા.
 કૃપા કરી પ્રભુ ! નાથ મીલાવો;
 દુઃખની અગ્નિ મમ શાન્ત પડાવો-નિરાળી.

મુલોચના-સુખનો સુરજ ઉગે મારે સુખનો સુરજ ઉગવો
 રામ સાથે યુદ્ધ કરતાં, નાથ વિજય પામેવો
 હર તણી જે કૃપા હોય તો, મનોસીદ્ધિ પામુંવો
 નાથ તણી તો વિજય પ્રાપ્તિમાં હું અતિ ઉલ્લાસુંવો.

મુલોચના-આજ છે તે હાથ જેણે જગરાને જીત્યા,
 આજ છે તે હાથ જેણે પદ્માને પીલ્યા;
 આજ છે તે હાથ પરાસ્ત ઇંદ્રને કીધો,
 આજ છે તે હાથ ત્રાશ દેવોમાં કીધો;

મુલોચના-જૂઠી જગતી માયા ખ્યારી મારી ! જૂઠી જગતી માયા,
 શા માટે તું શોચ કરે છે, જૂઠી જગતી-
 જે જાયું તે નફી જવાનું, કાણુ બંધુર છે કાયા

ખ્યારી મારી-

લક્ષ્મણ સાથે યુદ્ધ કરતાં. પતન થઇ મુજ કાયા
 ખ્યારી મારી-

વુજ સત્ય પ્રતાપે લખું છું ઇદ્રજીતની ખાયા
ખારી મારી—

મંદોદરી—શું મુખનો દહાડો મારો આજથી મૂસ થયો ?
શું દેયાનો હાર મારો દીકરો આજ્યો ગયો ?

ગાયન.

મુલોચના—સાવી આપો સ્વામી શિશને, થાઉં સતી હું આજજી;
વખત વીતે મારા નાથથી, છેડી પડ્યું તાતજી—સાવી.

રાવણ— રૂડેરાં વહુવાર ! શું ઓચરો, આવે શિશ શી રીતજી;
શત્રુ સૈન્યમાં તે.છે પડ્યું, લાવું કેવી હું રીતજી—રૂડેરાં.

મુલોચના—ધર્મના પાળ શ્રી રામજી. કરશે ધર્મમાં સદાયજી;
શિશ આપશે સ્વદ્વસ્તથી, કરશે કાંઈ ન પારજી—સાવી.

રાવણ— શત્રુ પાસે શિશ માગતા, લાગે મુજને લાજજી;
કૃતરે બિદ્યા કેર નહિ કરે, હુંતો લંકાનો રાજજી—રૂડેરાં.

મુલોચના—ધર્મ તાણું કામ સાધતાં, ધરીએ કદી ન લાજજી;
હંતે લઇએ તેને હાથમાં, એ છે શાસ્ત્રની રીતજી—સાવી.

રાવણ—ધર્મને શાસ્ત્ર માનું નહિ, મારા મનથી હું આપજી;
મોટી માનું કુળ રીતને, એમાં સમાધુ માનજી—રૂડેરાં.

મુલોચના—લાજ જો આવે આપને, થાય માનનો ભંગજી;
તોતો યાચીશ મારા હાથથી, સ્વામી કેરું હું શિશજી—સાવી.

રાવણ— આ તે રીત કોના ધર તણી. વહુજી ધારોજો મનજી;
શત્રુ સૈન્યમાં અપમાન થઇ, જાશે કેવીરે રીતજી—રૂડેરાં.

મુલોચના—એક પત્નીવ્રત શ્રીરામ છે, લક્ષ્મણ સાધુ સમાનજી;
સદ્ગુણી અન્ય વીરોધણા, જાતાં મુજનેશી લાજજી—સાવી.

રાવણ—ઉતાવળો ઇદ્રજીત થયો, છેડી નંખાવ્યું શિશજી;
કુલની રીતથી ઉઘડી પગા, આજી કુળમાં કલંકજી—રૂડેરાં.

મુલોચના—સાચુરે વચન, સાચી રીતને, સાચો ધરતો યેજી;
તેનારે કારણ હુંતો જાઉં છું, દેવાસ્વામીનું શિશજી—સાવી.

સુલોચના—

ધનસાથી.

દયા કરો રહુનાથ ! મમ પર દયા કરો રહુનાથ;
સ્વામી કેઈ શિશ આપો કરવા ઇચ્છું સાથ. મમ પર.
આ નક્કર સંસારને ત્યજવા, મારોછેજ વિચાર. મમ પર.
માટે સ્વામી શિસને આપી, કરો સતીનું કાર. મમ પર.

વિલિખણ—નાથ ! સલોચનાની, આ દેવતાઈ ચાલ છે;

રાવણની બદચાલથી, ભુરા તેનાજ દાસ છે.

સુલોચના—હુંકાર જે શુરા તણો દુનિયા બંધી ગભરાવતી,

તે વીરની કાયા અત્યારે, શુન્ય સમ છે ભાસતી;

જે શિશ આસમાનમાં. અભિમાનમાં અતિ મ્હાલવું;

અધુના પડી તે ભુ વિષે, હુત્તિ તણા બેગું થવું.

અકસોસ આ દુનિયા તણી, મોટાઈનો વિશ્વાસ શે ?

સ્વપ્ન વન જીવનઘડેલું, તે તણો છે ગર્વ શે ?

રામ— દુઃખ વિષે ધીર ધરીએ, દેવી ! દુઃખ વિષે ધીર ધરીએ.

જરીએ ન ગભરાઈએ, દેવી ! દુઃખ વિષે—

નજાવત જીવન આ જૂઠું, દિલ વિષે ખૂબ ધરીએ

તેની માંદી સુખદુઃખ જે, આવી પડે તે સહીએ

દેવી ! દુઃખ વિષે.

સુલોચના—જન્મે નહીં જે જનમાં, તે મરણ કરાં કારણે.

તેને જીવાડું કારણે શા. મરણ કરાં કારણે;

દુનિયા તણા દુઃખો નહીં, ના સોસવા તેને પડે;

માગું મને અર્પોજ ખાતે, આશિશ તે તો બેઘડે;

રામ— નક્કી સતીતા કારણે, સ્વર્ગ પતિ તે પ્રામશે;

કર્મ રૂડાં તાણરાં, શીરીસ્તો બનાવશે.

સુલોચના—મારી રાખવી હોય જે લાજ, તો નાથ ! હસશે;

આવી લખ્યો હોય પત્ર હાથ તો નાથ ! હસશે

(શિશ નહિ હસવાંધી આશ્ચર્ય પામે છે.)

શું નાથ મને જગતમાં, જુઠી બનાવશે ?

રામ— સત્યવતી સતીને, સહાય તો ઇશ્વર કરે;

કપાએકા સીસમી તે હસવાનું કયમ રહે

સ્તુતિ.

સવણુ-- કૃપા કરો કાળી માત મુજ પર કૃપા કરો કાળી માત
 ગ્રગટ સ્વરૂપ થઇ દરશન આપી,
 પૂજા ગ્રહો હાથે હાથ, મુજ પર.
 અગાધ બળિયા, જાઓ ન કળિયા
 કરો સેવકને સદાય, મુજ પર

ગાયન

જીતડીઓ--થઇ છે અમ પર માયાવાલી માતા શક્તી
 નાચો કુદોજી નાચો કુદો--થઇ છે
 નહિ આવી છાયા કામ દેખી રસાલી
 નાચો કુદો નાચો કુદો--થઇ છે
 ભરો રણે રક્ત ખ્યાલી, લોડી પીને આણો લાલી
 કરી નાંખો આંખો હરિયાલી મતવાલી
 નાચો કુદો નાચો કુદો--થઇ છે

મહાકાલી--દુનિયા ફેરી છાંયડી, પલક પલક બદલાય;
 તેની માંદે રંગ તો, ચિત્ર વિચિત્ર જળાય.
 પલકમાં શિખરે ચડે, પલક ભૂ પટકાય;
 નિયમ હૃદયે ને ધરે, રાવણુ શોચ ન થાય.

ગાયન

રાક્ષસો--યારો બહાદુરી બતાવી, કરી દો દુસ્મનને શુભામ
 પામી મરતખો સારો, મુનસબદારી ધન ધામ
 ધૂંછો ને આપ દમામ. કરો દુસ્મનને તમામ
 વરો યશને આંકે જામ--યારો.

વાંદર સેના--યારો મચાવો હુકા હુક
 દુસ્મન માંડી કુટા કુટ
 દુસ્મન ઉડાવી દો જલદીથી
 મારી મારી પૂરણુ રીતથી
 ચાલો મચાવો જંગજ સારો.
 આવો વિરલ નહિ સમય મળનારો.
 દુસ્મન નાશની વાત ધરોને
 મારી મારી ચૂર કરો ને--યારો.

રાવણ—અરે બેશરમ તો, દુસ્મન શરણમાં,
આવી લગાડ્યું કલંક કુળમાં;
હવે ન છોડું જીવતોજ તુજને,
સ્વધામ વાસીજ કરું તુજને.
રામને પહેલાં કરવોજ રામ.
પછીથી તુજને કરવો તમામ;
ધારીને એવું આવ્યો છું આજ.
જીવતોજ તુજને છોડું ન આજ.

વિલિપણ—મગર ! આ અભિમાન બેકાર સમજવો,
આપને આ અંદાજથી, છે ખવાર સમજવો.

રાવણ—અરે નાદાન મનમાં જેમ આવ્યું તેમ બોલે છે,
જરીએ ના વિચારો મન માંહી તુજ તોલે છે,
અખાડું છું રટું ફળ છું, હવે તુજનેજ દુનિયામાં
પહોંચાડું છું હવે તુજને, ઘડીની માંજ જહનમમાં.

રાવણ—પામ્યો છું સરસાઈ હું સરદારો પર તમામ,
પામ્યો છું તપથી હું જગમાં દોનદમામ
ઘડક છે ધાકથી મારી, દેવો તમામ;
લડવાને આવ્યો શું મારી સામે તું રામ.

રામ—આ જગમાં અભિમાન થઈ, જે ગર્વ અતિષે ધારે છે;
તેજ કાળના મુખનીમાંહિ, શરમિદો થઈ ચાલે છે.
હાથી જેવું મદનું પ્રાણી મજ્જર હાથ મરાએ છે;
રીત એજ નવ જાણે જગમાં, ગર્વ તેથી આ ધારે છે,

રામ— ઈચ્છે અવિચિન્ત દોરાં દમામ,
અને જ વ્હાલો કરે જે જનન;
આપી સીતાને કરી દે સલામ,
ક્ષમા અર્પશે તુજનેજ રામ.

રાવણ—અરે ઉદાસી મનમાં આવ્યું તેમ શું તું બોલે છે
બીધ લેજે રાવણ ખડમ આ, શિર તારું તોડે છે
અભિમાનથી છડી ગએલા મારા સામે આવી જન;
બહાદુરીમાં પુર હોય તો જીતી અહિંથી ચાલ્યો જન.

રાવણ—તરવારની લદાઈ તો, બચ્ચાનો ખેલ છે,
લડ ધનુષ્ય બાણથી, જે મદીની ખેલ છે.

રામ— શું દોરડીને સમામમાં આવ્યા આ બળ પર ?

શું સીતાને ફરીથી લાગ્યા બાળ આખર ?
શું રાજનાં રાજ તમે, કહાવો આ બસ પર ?
જીવન જે છૂટે તો, આવીને પાય પડે
સીતાને લાવીને, મુજને સલામ કરો.

સાવણ—

ધનામી.

તમે તમે અભિમાન, જગત જન ! તમે તમે અભિમાન;
દુઃખના દરિયામાંથી કુખી, યાશે અતિ દયારાન જગત જન
માન વૈજવને બળ પામી, બૂલશે નવ કદિ બાન. જગત જન.
રાવણસરંગો સળિયો હું રાજ, થાઉં અતી પરેશાન. જગતજન

રામ—

રાવણ રાજ મરવું તે તો ભવસાગરને તરવું છે
માટે મરતા શોચ નવ કરવો, સત્ય કથન કહેવાયું છે
સાહસ કરાં કામ કરીને, અચલ નામ જમાવ્યું છે
માટે આનંદ મનમાં ધારી, ભવસાગરથી જવું છે

વિભિષણ—અકસોસ.

જે શખસના અવાજથી દુનિયા બધી ધડકતી જતી
તે શખસની જીવ્હા અત્યારે મુક સમ છે ભાસતી;
જે શખસની કાયા સુંવાળી પુષ્પ ટગમી સુંઘ જતી
તે શખસની કાયા કઠણ થઇ, રણજીભિ વીશે પડી

વિભિષણ—રાજપાટની ગરજ નહિ કંઈ, અસક મનેતો બહાલો છે.

કુળનો મૂળથી નાશ થવાથી, સંસાર આવળ સુગો છે.
આજ રાજને ગાદી માટે પિતા પ્રવને મારે છે
પુત્ર પિતાનો જન લેનાં જરી નહિ વીચારે છે;
તે ગાદીની આખર ચાતાં કેવી સ્થિતિ થાએ છે,
તે નજરે નીહાળી મારું મન અતિ વીમાસે છે.

રામ—મિત્ર !

જવ બંધને બંદીના બંધનથી છુટે
જવ આશુ સુવર્ણના પીંજરથી છુટે
તવ શોક કરવો છે નહિ યોગ્ય લાઇ !
લાજમ છે મરવાપર આનંદ વધાઇ.
તમે સોની છે તવ મોહ વશમાં જઓ.
જીવો જ્યાં સુધી કુળનું નામજગાઓ.

સંપૂર્ણ.

મુદ્રતસામુદ્રિક શાસ્ત્ર

આ પુસ્તકમાં એકતરસીતોતર ભગવદ્ ભકતોનો અપૂર્વ ક્રિતમય ઇતિહાસ આપવામાં આવ્યો છે. જેથી દરેક ભગવત ભકતોને અવગત રાખવા ગોચર છે. પાકું પુસ્તક કિ. ૧ રૂ.

ભક્તમાળ પ્રસંગ.

આ પુસ્તકમાં એકતરસીતોતર ભગવદ્ ભકતોનો અપૂર્વ ક્રિતમય ઇતિહાસ આપવામાં આવ્યો છે. જેથી દરેક ભગવત ભકતોને અવગત રાખવા ગોચર છે. પાકું પુસ્તક કિ. ૧ રૂ.

ગોસ્વામી શ્રી તુલસીદાસજી કૃત.

રામાયણ.

ગુજરાતીમાં શ્રી રામાયણ એ શાસ્ત્રનું શાસ્ત્ર છે. ઇતિહાસની ઇતિહાસ છે અને જ્ઞાન તેમજ ઉપદેશથી અસરેઅસરે રસમય બનેલું વાર્તામય વાંચન છે. આ તુલસીદાસની રસમય વાણીથી રચેલું છે કે તેનું રસમય જ્ઞાન કરતાં ભકતોનાં હૃદય ડોકવા માટે છે. અને સ્વર્ગારસથી ઉછળી ઉછળીને ઉભારાઈ જાય છે. આપણે જ જાણવાના સાર આનો મુળભાગ પણ ગુજરાતી અક્ષરમાંજ રાખેલો છે. જેથી પાકું ભણેલા સ્ત્રીપુરુષો તુલસીદાસની અમર વાણી ધણીજ સહેલાઈથી વાંચી શકે છે. આટલી સમગ્રતાવાહું અને આટલું સરલ રામાયણ આજ એ કામળ ઝોજા હયા પાકું સોનેરી પુસ્તક હાથકલા હયા લખાઈ પડે જાણે. વાલા ૧૧૪૦ પૃષ્ઠ છતાં કિંમત માત્ર રૂ. ૩) પોસ્ટેજ માત્ર ૧૦ આના.

સ્પર્શકાન્ત.

આ પુસ્તક સંસાર સાગરમાંથી તરવા એક તોફાનરૂપ છે. આ પુસ્તકમાં સંસાર વ્યવહારમાંજ રહી કૃત્યપદનો માર્ગ દેખાડેલો છે. વિદ્યેષમાં પ્રામાણિક બાળનો દર્શાવત સીદાન્ત રૂપે આપેલી હોવાથી ગમે તેવા અજ્ઞાન સ્ત્રીપુરુષોને પણ મમત ગોળી સાથે જ્ઞાન ચાપ છે જેથી વાંચતાં મુદ્ધ કંટાળો આવતો નથી. કહો આનાથી વીશેષ સાર પુસ્તક કયું બોલ્યો. કિ' માત્ર રૂ. ૨૦ મા. ૪ આના.

—જ્ઞાનુ દેશજી—મહાદેવ રામચંદ્ર જાગુડે શુક્રસેતર
અમુકવાળા—અમદાવાદ.

